

Asia: VN/8392/2019

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

2 a § Maksun periminen / Uttag av avgif

Eteva kuntayhtymä noudattaa ja soveltaa asiakasmaksuihinsa kuluttajansuojalakeja ja perintälakeja hyvän tavan mukaisesti. Nykylainsäädännön puitteissa asiakkaalla on reklamaatio ja perustevalitus-oikeus (joka tehdään hallinto-oikeuteen) asiakasmaksuista. Asiakkaalle aiheutuvaa kokonaisrasitusta harkitaan ennen kuin lisätään asiakkaan maksettavaksi tulevia kuluja. Asiakkaalle annetaan useampi maksumuistutus ennen perintää. Asiakkaan on mahdollista esittää päätöksentekevälle viranhaltijalle maksusta lykkäyspyyntö. Saatavasta on mahdollista tehdä velallisen kanssa maksukyvyyn huomioiva maksusuunnitelma. Tasamaksujen suuruudesta päättää Etevan yhtymähallitus, jonka päätöksestä on muutoksenhakumahdollisuus.

Nykyiset oikeussuojakeinot huomioiden, jokaisen asiakasmaksulaskun rinnastaminen hallintolain mukaiseen päätösmenettelyyn oikaisuvaatimuksineen ei ole tarkoituksenmukaista.

2 b § Päätös maksukyvyyn mukaan määräytyvästä maksusta / Beslut om avgift som bestäms enligt betalningsförmågan

Eteva kuntayhtymä noudattaa ja soveltaa maksukykyyn määräytyvässä maksussa Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetussa laissa 734/1992 ja asetuksessa 912/1992 säädetyssä pitkäaikaisessa perhehoidossa olevan asiakkaan maksukyvyyn mukaan määräytyvästä maksusta.

Ylläpitomaksu määritellään jatkuvan ympärivuorokautisen hoidon osalta perhehoidossa edellyttäen, että hoito jatkuu yhtäjaksoisesti vähintään 90 vrk. Pitkäaikainen perhehoito on asiakkaalle täyttä ylläpitoa, jossa asiakas maksaa tuloihinsa suhteutetun asiakasmaksun.

Edellä (kohta 2 a) mukaisten nykyisten oikeussuojakeinojen lisäksi asiakkaalla on oikeus tehdä saamastaan hoivasta- ja huolenpidosta sekä kohtelusta asiakaslain 23§:n mukainen muistutus sosiaalihuollon viranhaltijalle.

3 § Käyttämättä jätetystä palvelusta perittävä maksu / Avgift för oanvänd service

Eteva kuntayhtymä pitää pykälän muotoilua selkeänä ja tarpeellisena.

Esityksen mukaan peruuttamattoman palvelun maksun saa periä lueteltujen reunaehtojen täytyessä. Kohtuullisuuden arvioiminen on haastavaa (esityksen § 3). Säännös jättää yksittäiselle viranomaiselle hyvin paljon harkintavaltaa ja käytännöt voivat vaihdella alueittain, mikä taas asettaa asiakkaat eriarvoiseen asemaan.

Kehitysvammaisten ja muiden erityisryhmien osalta on vaikea näyttää jälkikäteen toteen, että asiakasta on informoitu siten, että hän on riittävällä tavalla ymmärtänyt annetun tiedon sisällön. Säännöksen sanamuoto saattaa lisätä oikaisuvaatimusten määrää.

Asiakkaan taloudellinen sekä terveydellinen tilanne tulisi huomioida, koska nämä seikat kehitysvammaisuuden lisäksi voivat aiheuttaa toimintakyvyttömyyttä ja johtaa palvelun perumattomuuteen. Voi olla myös tilanteita joissa edunvalvoja / muu läheinen hoitaa asiakkaan asioita mm. varaamalla ajan. Tällöin maksuperintä kehitysvammaiselta henkilöltä voisi olla kohtuutonta.

5 § Maksuttomat terveystalvelut / Avgiftsfria hälsovårdstjänster

Eteva kannattaa pykälässä mainittujen terveystalveluiden maksuttomuutta.

6 a § Maksukatto / Avgiftstak

Eteva kuntayhtymän mukaan kansalaisten yhdenvertaisuus ei toteudu, mikäli esitetyn mukaisesti maksukaton seurantavelvollisuus säilyy asiakkaalla. Kehitysvammaiset ja muut erityisryhmät joiden voimavarat / kognitio ovat rajalliset tai rajoittuneet eivät voi itse seurata tosiasiallisesti maksukaton toteutumista. Heikoimmassa asemassa olevien etujen valvonta jää helposti viranomaisten varaan.

Maksukaton seurannasta tulee perustaa rekisteri. Monen kunnan omistaman kuntayhtymän kohdalla raportointi vaade ja tietojen toimitusvaade voi aiheuttaa moninkertaista työtä. Valtakunnallisen rekisterin perustaminen olisi hyvin toivottavaa.

7 b § Palvelun pitkäaikaisuus / Servicens långvariga karaktär

Säännösehdotuksen perusteluissa todetaan, että erityishuoltona ja vammaispalvelulain nojalla järjestetty palveluasuminen ovat jatkossakin maksuttomia. Kehitysvammaisten erityishuollon asumispalveluissa ylläpidosta voidaan periä maksu. Etevan mukaan ylläpidosta tulee voida edelleen periä maksu.

Ylläpitoa ei ole määritelty laissa kuten tukipalveluiden osalta. Tällä hetkellä ylläpitona perittävät kulut ja sisältö vaihtelevat suuresti eri toimijoiden välillä.

Kuntaliitto on ohjeistanut ylläpitomaksuista seuraavaa: Asiaksmaksulain (voimassa oleva) 4 § määrittelee, että kehitysvammaisen ylläpidosta voidaan periä maksu; lukuun ottamatta alle 16-vuotiaalle annettavaa osittaista ylläpitoa ja opetusta saavan lapsen osittaista ylläpitoa sen lukuvuoden loppuun, jonka aikana hän täyttää 16 vuotta. Ylläpidon ja osittaisen ylläpidon käsitettä ei ole asiaksmaksulainsäädännössä määritelty. Korkein hallinto-oikeus on päätöksessään 14.11.2008 T 2854 linjannut, että kehitysvammaiselle lapselle myönnetty tilapäinen, kulloinkin vuorokauden käsittävä perhehoito, ei ollut maksuttomana annettavaa osittaista ylläpitoa, vaan kehitysvammaisen ylläpitoa, josta voitiin periä maksu. Kokovuorokautinen ylläpito ei ollut osittaista ylläpitoa. Ylläpidolla voidaan tarkoittaa mm. ruokailua, majoittumista ja siivousta. Jos henkilö itse vastaa ylläpidosta aiheutuvista kustannuksista, ei tavallisesti voida periä muuta erillistä maksua ylläpidosta. Erityishuollon asumispalveluissa asukkaalta voidaan periä ylläpitomaksu. Ylläpitomaksu määritellään sen mukaan, mitä palveluja asukas on käyttänyt. Asumispalveluissa ylläpitona voidaan pitää asumisesta, ravinnosta ja muusta ylläpidosta aiheutuvia kuluja. Näitä kuluja ovat asiakkaan käyttämistä palveluista (mm. siivous, vaatehuolto, sauna) ja tarvikkeista (esim. hygieniatarvikkeet, siivousvälineet ja -tarvikkeet) muodostuneet kustannukset.

7 c § Pitkäaikaisen tehostetun palveluasumisen, pitkäaikaisen perhehoidon ja pitkäaikaisen laitoshoidon maksu / Avgift för långvarigt serviceboende med heldygnsomsorg, långvarig familjevård och långvarig sluten vård

Pitkäaikaisessa palveluasumisessa tai tehostetussa palveluasumisessa ei voida käyttää laitoshoidon maksuperiaatteita (max 85%).

Hallituksen esityksen luonnos jättää avoimeksi sen, minkä suuruisen asiakasmaksun voi periä perhehoidosta, jos se on järjestetty kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain tai vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain nojalla. Asiaksmaksun määrittäminen pitkäaikaisen perhehoidon osalta on hyvä asia.

Ehdotettu avohuollon asumispalveluiden vähimmäiskäyttövara 165 euroa/kk on näkemyksemme mukaan aivan liian matala.

Ehdotuksessa on huomioitu mahdolliseen, tulevaan vammaislakien yhdistämiseen liittyvä näkökulma asiakasmaksujen kannalta. Tärkeää olisi, että asiakasmaksulakiin tehtävät tarvittavat muutokset eivät estäisi mahdollisen uuden vammaislain voimaantuloa.

10 b § Pitkäaikaisesta tehostetusta palveluasumisesta, pitkäaikaisesta perhehoidosta ja pitkäaikaisesta laitoshoidosta perittävän maksun perusteena olevat tulot / Inkomster som utgör grund för avgiften för långvarigt serviceboende med heldygnssomsorg, långvarig familjevård och för långvarig sluten vård

Etevalla ei lausuttavaa

10 c § Tuloista tehtävät vähennykset pitkäaikaisessa tehostetussa palveluasumisessa, pitkäaikaisessa perhehoidossa ja pitkäaikaisessa laitoshoidossa / Avdrag från inkomsterna för långvarigt serviceboende med heldygnssomsorg, långvarig familjevård och långvarig sluten vård

Etevalla ei lausuttavaa

10 d § Tuloista tehtävät erityiset vähennykset pitkäaikaisessa tehostetussa palveluasumisessa ja pitkäaikaisessa perhehoidossa / Särskilda avdrag från inkomsterna för långvarigt serviceboende med heldygnssomsorg och långvarig familjevård

Etevalla ei lausuttavaa

10 e § Jatkuvasta ja säännöllisestä kotona annettavasta palvelusta sekä pitkäaikaisesta asumispalvelusta perittävä maksu / Avgift för fortlöpande och regelbunden service i hemmet samt för långvarig boendeservice

On lähtökohtaisesti hyvä ja selkeä asia, että tukipalvelut ovat esityksessä erillismaksullisia.

10 f § Jatkuvasta ja säännöllisestä kotona annettavasta palvelusta sekä pitkäaikaisesta asumispalvelusta perittävän maksun perusteena olevat tulot / Inkomster som utgör grund för avgiften för fortlöpande och regelbunden service i hemmet samt för långvarig boendeservice

Etevalla ei lausuttavaa

10 g § Tuloista tehtävät vähennykset jatkuvassa ja säännöllisessä kotona annettavassa palvelussa sekä pitkäaikaisessa asumispalvelussa / Avdrag från inkomsterna för fortgående och regelbunden service i hemmet samt för långvarig boendeservice

Etevalla ei lausuttavaa

10 h § Tukipalvelut ja asumispalveluun liittyvät palvelut / Stödtjänster och tjänster i samband med boendeservice

Eteva pitää hyvänä, että kohtuullisia aiheuttamisperusteisia maksuja voidaan periä. On myös hyvä ja selkeä asia, että määritellään selvyden vuoksi mistä palveluista maksu on kohtuullista periä.

10 i § Laskennallinen metsätulo / Kalkylerad inkomst av skog

Etevalla ei lausuttavaa

10 j § Maksun määrittäminen ja tarkistaminen / Bestämmande och justering av avgift

Etevalla ei lausuttavaa

10 k § *Palvelun keskeytyksen vaikutus asiakasmaksuun / Hur avbrott i servicen påverkar klientavgiften*

Palvelun keskeytyksien määrittelyminen lain tasolla on hyvä uudistus.

11 § *Maksun alentaminen ja perimättä jättäminen / Nedsättning och eftergift av avgift*

Säännös ei yksiselitteisesti velvoita tasasuuruisten asiakasmaksujen alentamiseen tai perimättä jättämiseen.

Tämä on huono asia koska se voi johtaa eri tahojen tulkintaeroihin ja mahdolliseen päällekkäiseen työhön (kunta, kuntayhtymä, KELA) jolloin asiakas voi jäädä sijaiskärsijäksi (mm. toimeentulotuki, asiakasmaksun alennus/poisto). Tämä jättää asiakkaat eriarvoiseen asemaan. Myös asiakkaan oma aktiivisuus vaikuttaa mikä ei kehitysvammaisten kohdalla aina ole realistista.

Esityksen mukainen informointivelvollisuus mahdollisuudesta maksun alentamiseen tai perimättä jättämiseen henkilökohtaisesti lisää palvelutapahtuman yhteydessä annettavaa informaatiota. Tässä pitää huomioida myös erityisryhmien tarpeet (selkokieli, kuvakommunikaatio, viittomakieli).

13 § *Muulta kuin Suomessa asuvalta perittävä maksu / Avgift av dem som inte är bosatta i Finland*

Etevalla ei lausuttavaa

14 § *Tulojen, korvausten tai saamisten periminen kunnalle tai kuntayhtymälle / Uppbärande av inkomster, ersättningar eller fordringar till kommunen eller samkommunen*

Soveltamisalan laajentaminen tehostettuun palveluasumiseen on perusteltua.

14 a § *Viranomaisten tiedonsaantioikeus / Myndigheternas rätt att få upplysningar*

Eteva pitää viranomaisten tiedonsaantioikeuden laajentamista perusteltuna.

15 § *Muutoksenhaku / Ändringssökande*

Nykylainsäädännön puitteissa asiakkaalla on reklamaatio ja perustevalitus-oikeus (joka tehdään hallinto-oikeuteen) asiakasmaksuista.

Voimassa olevan asiakasmaksulain 15 § ei edellytä, että kaikista asiakasmaksuista tulisi tehdä yksilöpäätös. Myöskään laillisuusvalvojat eivät ole vaatineet yksilökohtaisen hallintopäätöksen tekemistä kaikista asiakasmaksuista.

Lakiluonnoksen (15 §) mukaan laskuun olisi liitettävä oikaisuvaatimusohje. Tämä ei ole tarkoituksenmukaista ja se lisää turhaa hallinnollista työtä ja kustannuksia.

Voimaantulo (alustava voimaantuloajankohta 1.1.2021) Ikraftträdande

Lakimuutosten toimeenpano vaatii kuntatoimijoiden maksuperusteiden muutoksia sekä myös tietojärjestelmämuutoksia, joiden valmisteluun ja toteuttamiseen em. aika ei riitä. Ottaen myös huomioon vallitsevan koronaviruspandemian, on lakimuutosten voimaantuloa lykättävä ainakin vuodelta vuodelta vuoden 2022 alkuun saakka.

Muuta

Valtioneuvosto teki 2010 ja 2012 periaatepäätökset kehitysvammaisten henkilöiden yksilöllisen asumisen ja palvelujen turvaamisesta. Tämän päätökseen kuuluu laitosasumisen asteittainen lakkauttaminen. Tämän johdosta sosiaalihuoltolain mukainen laitospalvelu hoitomuotona on vähenemässä ja lyhytaikaishoito on siirtynyt toteutettavaksi tehostetussa palveluasumisessa. Monessa pykälässä on ”niputettu” pitkäaikainen tehostettu palveluasuminen, perhehoito ja laitoshoido samaan pykälään. Tämä on käsitteellisesti ongelmallista. Nämä tulisi olla selvyden vuoksi selkeästi eroteltuna omissa pykälissään.

Etäpalvelut lisääntyvät myös vaativan tason sosiaalipalveluissa. Eteva esittääkin, että etäpalvelun määritelmä kirjataan asiakasmaksulakiin kuten, se oli rauenneessa maakuntauudistukseen liittyvässä asiakasmaksulakiesityksessä (HE 310/2018 vp).

Etevan näkemyksen mukaan asiakas- ja potilasmaksuja koskevassa sääntelyssä sosiaalihuollon asiakasmaksuja tulee huomioiden erityislainsäädännön ja eri toimialojen erot, mahdollisuudet sekä velvoitteet. Aiheuttamisperusteisessa kustannusrakenteessa esimerkiksi kehitysvammaisten erityishuollossa ja vammaispalveluissa on hyvin kirjava toimijajoukko eri rakenteilla, resursseilla ja toimintaperiaatteilla. Sosiaalihuolto ja eritoten vaativan tason sellainen, eroaa merkittävästi vakioidummasta terveydenhuollosta. Maksukaton perusteella toteutettavat palvelut tulisivat olla laadultaan yhdenmukaisia ja alueellisesti tasavertaisia.

Eklund Kalle
Eteva kuntayhtymä - Kuntayhtymän johto